# جۆکەر .. ئەو فیلمەی زۆتر لە ملیار دۆلار داهتی بوو … حەیدەر عەبدولڕەحمان

دایکم ئامۆژگاری دەکردم هەمیشە زەردەخەنە بەسەر لێومەوە بێت و بەختەوەربم، بۆیە دەبێت تەنیا ئامانجێکم ئەوە بێت کەخۆشی و پێکەنین بۆ جیهان دەستەبەر کەم..

ئەمە دیالۆگێکی (ئارسەر فلیك) ی قۆشمەبازە لەفیلمی (جۆکەر) کە فیلمێکی ئەمریکیە لەدەرهێنانی (تود فلیبس) و پاڵەوانیەتی (خواکین فینیکس) ە کەبۆ ئەمساڵ لەفیستیڤاڵی ئۆسکاری سینەمایی دا بوو بەناودارترین فیلمی سەردەم و بۆ 9 خەڵاتی ئۆسکار پاڵێوراو سێ لەو خەڵاتانەی بەدەست هێنا، لەوانە: خەڵاتی باشترین ئەکتەر بۆ (خواکین فینیکس) و خەڵاتی باشترین موزیکی وێنەیی درا بە (هیلدۆر گونادوتیر) و خەڵاتی باشترین دیزاینی جلوبەرگ ، جگە خەڵاتی (شێری زێڕین ) لە فیستیڤاڵی ڤینیسیای سینەمایی.

فیلمەکە بۆ یەکەم جار لەمێژووی سینەمادا بوو بەخاوەنی زۆرترین داهات و زۆتر لە یەك ملیار دۆلاری بە دەست هێنا، پێشتر لەچەندین فیستیڤاڵدا نمایش کراوە، لەوانە لەفیستیڤاڵی ڤینیسیا، تۆرنتۆ، نیۆیۆرك، هامبۆرگ، زیورخ، بەڵام دوای نمایش کردنی لەئۆسکارو بە دەست هێنانی خەڵاتەکان فیلمەکە کەوتە قۆناغێکی تر لەسەرکەوتن و بەدەست هێنانی داهات.

ئاراستەی فیلمەکە:

فیلمەکە گوتارێکی مرۆیی بەخۆیەوە هەڵدەگرێت و دەیەوێت بڵێت زۆر جاران کۆمەڵگا لەبری ئەوەی هەوڵ بۆ بونیاتنانەوەی مرۆڤ و چارەسەری گرفتەکانی بدات، کەچی مرۆڤ ناچار دەکات بەرەو رووخان و تاوانکاری بچێت، لەئەنجامی بەکەم زانین و سوکایەتی پێکردن و قۆرخ کردنی تاك بەرەو ژێر دەستەیی و دۆڕاندنی بەها مرۆییەکانی.

فیلمەکە دەڵێت: هەندێ جار مرۆڤ لەدڕەندە بۆ بەزەیی تر دەبێت و بەدەست بەخوێن بوون و رق نەبێت ناتوانێت لەکۆمەڵگادا جێی خۆی بکاتەوە، تەنها لەرێگەی دڵ رەقی دەتوانیت هەبیت..بەمەش بەهایەك بۆ مرۆڤ بەجێ ناهێڵێ لەسەردەمی نوێ دا .

چیرۆکی فیلمەکە لەرەسەندا دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی 1981 کاتێ (ئارسەر فلیك) ی ئەکتەری کۆمێدی و لیبۆکی ئاهەنگەکان لەگەڵ دایکە نەخۆشەکەی لەشاری غوسام دەژین .

ئارسەرـ دووچاری نەخۆشیەکی ئەقڵی بێتەوە، ئەم نەخۆشیە وای لێ دەکات ناوە ناوە بەبێ هۆ و لە کاتی نەگونجاودا لەخۆیەوە پێبکەنێ ، بۆ چارەسەریش پشت بەخزمەتگوزاریەکانی حکومەت ببەستێت.

هەمیشە هەست بە بێ نرخ بوون و لاوازی خۆی دەکات، ئەو ئامانجەی دایکی فێری کردووە بۆ ئەوەی پێکەنین و ئاسوودەیی بەخەڵکی ببەخشێت هیچ نرخ و بەهایەکی نیە لەکۆمەڵگایەکی دڵ رەقدا، رۆژێکیان کاتێ لە شەقامێکی غوسام دروشمێکی هەڵگرتووە للایەن چەند گەنجێکی سەرە رۆ گاڵتەی پێ دەکەن و ئازاری دەدەن، بۆیە راندال ـ ی هاوڕێ ی دەمانچەیەکی دەداتێ بۆ ئەوەی لەو حاڵەتانەدا بەرگری لەخۆی بکات..

کاتێ لەنمایشێکی نەخۆشخانەیەکی منداڵاندا نمایش پێشکەش بەنەخۆشەکان دەکات، ئارسەر دەمانچەکەی لە گیرفانیدا دەکەوێتە خوارەوە، ئەمە دەبێتە هۆی ئەوەی لەکارەکەی دوور بخرێتەوە، بە تایبەت دوای ئەوەی (راندال)ی هاوڕێ ی درۆی ئەوەی بۆ هەڵدەبەستێ کە (ئارسەر) دەمانچەکەی لێ کڕیووە، بۆیە بەخەفەتباری کارەکەی بەجێ دێڵێ و سواری شەمەندەفەرێك دەبێت سێ گەنجی تێدایە، ئەو سێ گەنجە شەڕ بەژنێك دەفرۆشن و گاڵتەی پێ دەکەن، (ئارسەر) لەو کاتەدا پێکەنینە نائاسایەکە دەیگرێ، لەمەدا سێ گەنجەکە توڕە دەبن و دەیانەوێ لێی بدەن، بەڵام (ئارسەر) وەك بەرگری کردنێك دوو لەوان دەکوژێ، پاشان دوای سێیەمیان دەکەوێ تا نەیکوژێ وازی لێ ناهێنێ.

ئەم هەواڵە وروژێنەرە لە میدیاکاندا بڵاو دەبێتەوە، شاری غوسام دەخرۆشێنێ، زۆرێك دڵخۆشن پێی بە تایبەت هەژارو نەدارەکان، زۆرێکیش پێی دڵتەنگن وەك دەوڵەمەندەکان، ئەوەتا ( تۆماس واین ) باسی ئەوە دەکات و دەڵێت ئەوانەی بەخیلی بەکەسانی سەرکەوتوو دەبەن لیبۆکەکانن.

لەوێوە خۆ نیشاندان دژی دەوڵەمەندەکانی غوسام دەست پێدەکات، بۆیە هەموو خۆنیشاندەرەکان دەمامکی لیبۆکەکانی چەشنی ئارسەر لە بەر دەکەن، ئەمە وا دەکات حکومەت دەرمانی چارەسەر لە (ئارسەر) ببڕێ .

دواتر کارەکانی (ئارسەر) دەبێتە هۆی ئەوەی ئاژاوە لەهەموو شارەکەدا سەر هەڵبدات و لەئەنجامدا تۆماس و هاوسەرەکەی بکوژرێن، ئارسەریش زۆتر روو لەتاوانەکانی بکات و دایکی خۆی بخنکێنێ و راندالی هاوڕێشی بە دڵرەقترین شێوە خەڵتانی خوێن بکات، پاشان بەهۆی کوشتنی پێشکەش کاری نمایشەکان لەناو هۆڵی شانۆدا ئاسەر رادەکات، بەڵام دواتر لەلایەن پۆلیسەوە دەستگیر دەکرێت، ئارسەر لەپەجەرەی ئۆتۆمبیلی پۆلیس ئەو خۆ نیشاندانە گەورەیە دەبینێ کە سەراپای شاری گرتۆتەوە ، دەست دەکات بەپێکەنین، لەو کاتەدا ئۆتۆمبیلێکی فریاکەوتنی نەخۆشخانە خۆی بەئۆتۆمبیلی پۆلیس دا

دەکێشێ و ئارسەر رزگار دەکەن، ئەو کاتە خوێن لەشێوەی پێکەنین بەسەر روخساریدا دەرژێ، هاوکوف لەگەڵ دروشمی حێ نشاندەران و را دەکات لەدوایەوە شوێن پێیەکانی بخوێن دەردەکەوێ .

(خواکین فینیکس ) گەورەترین ئەکتەری سەردەم:

بەپێی بۆچوونی رەخنەگران (خواکین فینیکس ) ئەدایەکی ئەوتۆی لە فیلمەکەدا کردووە، کە بەپێی قسەی ئەوان ئەدای وا سەرسوڕێنەر دووبارە نابێتەوە، بۆیە ناوی ئەکتەری سەردەمی لێندراوە.

ئەو ئەکتەرە ماوەیەکی زۆر خەریکی خۆ ئامادەکردن بووە بۆ بینینی رۆڵی ( ئارسەر) سەرەتاش لەوە دەستی پێکردووە، کە لەش و لارێکی گونجاو بۆ خۆی دروست بکات کە لە لەشولاری ( جۆکەر) گونجاو بێت بۆ ئەمەش 23 کیلۆگرامی لە کێشی خۆی دابەزاندووە.

هەروا چەندین توێژینەوەی لەسەر هەڵبژاردنی شێوەی پێکەنینی نەخۆشە دەروونیەکانی پێکەنین کردووە، ویستویەتی وێنەی کاراکتەرێك نیشان بدات ، کە جیاواز بێت لە جۆکەرەکانی تر، چەند کتێبێکی خوێندۆتەوە دەربارەی تیرۆری سیاسی، تا لە شێوەی ئەم جۆرە کوشتارییە رابێت.

خواکین ـ لەدیمانەیەکی تەلەفزیۆنی دا دوای ئەو سەرکەوتنەی لە فیلمی جۆکەر بەدەستی هێنا گوتی : تا ئێستا چەندین فیلم لەژێر ئەو ناونیشانە ئەنجام دراوە، بەڵام ئێمە ئارەزوومان بوو فیلمێکی جیاواز بکەین کە لە هەموو فیلمەکانی تری لەم جۆرە جیاواز بێت، بۆیە ئێمە پێویستیمان بەجۆرێك لەئازادی دان بەخۆمان هەبوو، ئەم ئەرکە بۆ( تود) زۆر گرنگ بوو کە نووسەری سیناریۆکە بوو، من کە تێکست و سیناریۆکەم خوێندەوە هەستم کرد کە پێشتر شتی وام نەخوێندۆتەوە.

ئەو رۆڵە بۆمن جێگەی بایەخ بوو کە بزانم چۆن (ئارسەر) لە ( جۆکەر) دا بەرجەستە بکەم، بەتایبەت زمانی جەستە لای ئارسەر ، وەك کەسێکی هەمیشە شڵەژاو،کە هەست بە دەستەپاچەیی و نەمانی ئەمان دەکات، لەگەڵ ئەو جۆکەرەی هەست بەئاسوودەی تەواو دەکات بەرامبەر بەخۆی، بۆیە بۆ ئێمە گرنگ بوو بتوانین ئەو دوو لایەنە لەکەسایەتی دا بەگرنگ وەربگرین,

کە لێی دەپرسن : پێگەکانی وێنە گرتنت چۆن بینی؟ وەك غوتام سیتی؟

دەڵێت : بەڵێ نیۆیۆرك ، زۆر سەرنج راکێش بوو، ئێمە لەشوێنی زۆر گرنگ فیلمەکەمان وێنە گرت، ئەو شوێنانەی بۆ وێنە گرتن دروستیان کردبوو زۆر گرنگ و سەرنج راکێش بوون، لەبەر ئەوەی ئەکتەر توانستی خۆی لەئەداو نواندندا لە دەوروبەری خۆی وەردەگرێت و لەگەڵیدا ئاوێتە دەبێت،

لێی دەپرسن : لە منداڵیدا تا چەند هۆگری کتێبی وێنەدار بوویت ؟

هەستت دەکرد وێنەی ئەو کەسایەتیانە ببێتە مایەی هۆگر بوونی خەڵکی

پێیانەوە؟
دەڵێ : بەڵێ لەمنداڵی زۆر خۆم سەرقاڵی کۆکردنەوەی وێنەی ئەو کەسایەتیانە دەکرد.
– کاتێ فیلمەکە پێش کەش بەجەماوەرێکی جیهانیی کرا، تۆ هەستت چی بوو؟
– من لە دوا دە خولەکی کۆتایی فیلمەکە هاتم، بۆیە فیلمەکەم نەبینی، حەزم نەدەکرد لەو کاتەدا لەسینەما بم و لەگەڵ بینەردا دانیشم، رەنگە من وەك تۆ نەتوانم تەماشای فیلمەکە بکەم، چونکە لەگەڵ هەر دیمەنێکدا، دەبوا هەناسەی ئەوە هەڵکێشم کە فیلمەکە ئاوا بواو ئاوا نەبوایە، بۆیە ئەمە بۆ من خۆش نەبوو.
موزیکی وێنەیی فیلمەکە:
لە پێش بۆکۆی موزیکی وێنەیی دا موزیك خەڵاتی ئۆسکاری بەدەست هێناو رەخنەگران وای بۆ دەچن کە بەشێك لەفاکتەرەکانی سەرکەوتنی فیلمەکە موزیکە، بەتایبەت بۆ بەرجەستە کردنی دیمەنە وروژێنەرەکانی ترس و تاوان، لەوانەش پارچە موزیکی (کۆل می جۆکەر) کە خاتوو(هیلدر جونادوتیر) ئامادەی کردووە.
رەخنەگران و جۆکەر :
دوای نمایش کردنی فیلمی جۆگەر بیرو رای جیا جیای زۆر دەربارەی فیلمەکە دەوروژان، خواکین – ی پاڵەوانی فیلمەکە دەگێڕێتەوە کە دوای نمایش کردنی فیلمەکە بۆ یەکەم جار منداڵ و خوشك و براکانی خۆمم لەگەڵ دابوون، کە گەڕینەوە ماڵەوە گوێم لەبیروراکانیان گرتبوو هەر یەکەو بەشێوەیەك باسیان لێوە دەکردو منیش گوێم لێ گرتبوون، دڵ خۆش بووم بەوەی بیروراکان لێکتر جودا بوون.
بەهەمان شێوە بەشێك لە رەخنەگرەکان پێیان وا بوو فیلمەکە هانی ئاژاوەگێڕی دەدا، چونکە جۆکەر کە کەسێکی لە یاسا دەرچووە، کۆنترۆلی خۆی لەدەست دەدات، لەئەنجامی ئەو فشارە دەروونیانەی دەخرێتە سەری، بۆیە لەزۆربەی هۆڵەکانی سینەما رێگایان بەبینەر نەدا ماسك لەگەڵ خۆیاندا ببەنە هۆڵی سینەما لەترسی ئاژاوە نانەوەی بینەران.
دەرهێنەرە فیلمەکە دەڵێت: من ئەو جیاوازیەم لەبیرورادا پێ خۆشە، دەربارەی هەر پرسێك لەفیلمەکەدا چونکە پێم وایە ئەم جیاوازییە لەقازانجی ئێمە دایە، من مەبەستم نەبووە خەڵك هان بدەم بۆ توندو تیژی، یان کردەوەکانی ئارسەر نوێ کەمەوە.
هەروەها (کۆمەڵەی فیلمی ئەمریکی) فیلمی جۆکەری تەرخان کرد تەنها بۆ بە تەمەنەکان، چونکە فیلمەکە زۆر دیمەنی توندوتیژی و تاوان و خوێنی تێدایە.
رۆژنامەی (دیلی میل) ی بەریتانی دەڵێت: زۆر لەبینەران لەهەموو

جیهاندا لەکاتی نمایشدا رایان کردۆتەوە دەرەوە بەهۆی دیمەنە تاوانکارییەکان و داوایان کردووە فیلمەکە رابگیرێ، هەندێ لەهۆڵەکانیش هەڕەشەیان لێ کراوە بەراگرتنی فیلمەکە.
بینەرێك کە هۆڵی سینەمای بەجێ هێشتبوو لەکاتی نمایش دا دەڵێت : فیلمەکە ئەوەندە کاری لێ کردم بەشێوەیەکی سایکۆلۆژی ئەقڵی بینەر دەگۆڕێت، چی نەمابوو منیش ببم بەئاژاوەگێڕو تاوانبارێك بۆیە زوو هۆڵەکەم بەجێ هێشت.

**حەیدەر عەبدولڕەحمان**

---

# قاهیرە شاری شەو! … زاهیر□ ب□□□ش

رۆژی 20 ی فێبروەری ساڵی 2020 بۆ سازدانی وارکشۆپێک لەسەر هونەری شانۆ گەیشتمە شاری قاهیرە لە ووڵاتی میسر. گەشتەکەم لەسەر بانگهێشتی ( فرقە شمس المسرحي) بوو. کە هونەرمەند و بەرێوەبەری بەرهەم (حسن شمس الدين) بەرێوەبەری ئەم دەزگا هونەریەیە. هاوکات هونەرمەند عومەر دەروێش هاوسەفەری ئەم گەشتەم بوو. وارکشۆپەکەم لەسەر شانۆ، تەرکیز و نواندن بۆ ماوەی دوورۆژ لە کاتژمێر دەی بەیانی تا حەوت ئێوارە بەردەوام بوو.
جگە لە ئەندامانی گرووپی شانۆی رۆژ و هەندێک خوێندکاری پەیمانگای بەرزی شانۆ دوورۆژنامەنووسی رادیۆ و تەلەفزیۆنی میسری بەشداری وارکشۆپەکەیان کرد. ئەوەی جێی سەرنج بوو هاوکات لەگەڵ ئەم وارکشۆپەی مندا. بەگوێرەی سەرچاوە رۆژانامەوانیەکانی میسر، نزیکەی حەوت هەزار کۆرو کۆبوونەوەی هونەری،ئەدەبی و وارکشۆپی تر هەبوو لەهەمان هەفتەدا. هەروو□ک بەرێوەبەری هونەری حسن شمس پیی ڕاگەیاندم کە نزیکەی حەوسەد کەس ناوی خۆی بۆ ئەو وارکشۆپە نوسیبوو. بەڵام من پێم ڕاگەیاندبوو کە تەنها وارکشۆپەکەم بۆ دوانزە تا چواردەکەس دەکەم، لەگەڵ ئەوەشدا هەژدە خوێندکار بەشداری وارکشۆپەکەی کرد. کە خۆشبەختانە فیدباکێکی زۆری وەرگرت و بووە جێی رەزامەندی بەشداربوان. لە رۆژنامەکانی میسردا باسی لێوەکرا. یەکێک لەو شتانەی کە جەختیان لێکردبووە کە ئەم وارکشۆپە

بە بەرامبەرەو بە خۆرایییە. چونکە پێدەچوو هەموو وارکشۆپێک لەو ووڵاتەدا بە بەرامبەر بێت و بە بەرامبەر وارکشۆپ نەکرێت. وابڕیاریشە لە ئایندەیەکی نزیکدا سەردانی شاری قاهیرە بکەمەوە بۆ پێشکەشکردنی شانۆییەک کاری رۆژی بۆ بکەم.

ووڵاتی میسر نزیکەی سەدو چوار میلیۆن دانیشتوانەکەیەتی و بیستوسێ میلیۆن کەسی لە پایتەختی شارەکەدا دەژی. ووڵاتی میسر یەکێکە لەو وڵاتانەی کە زانکۆ، مزگەوت، سینەما، شانۆ و مۆزەخانەی دێرینی لییە. زانکۆی ئەزهەر کە بەیەکێک لە زانکۆ دێرینەکان دادەنرێت کە و زانستی شەریعە و فیقهی ئیسلامی تێدا وتراوەتەوە. میسر خاوەنی زۆرترین نووسەر، ئەدیب، رۆشنبیری و هونەرمەندی عەرەبە، کە هەرکەسێ لە ووڵاتانی عەرەبیدا ناو پێگەیەکی تایبەتیان هەیە. جێگەی باسکردنیشە کە هەندێک لە ناوداران و ڕۆشینبیران و هونەرمەندانی ئەم ووڵاتە بنچەو رەگەکی کوردستانیان هەیەو لە باب و باپیرانیانەوە خەڵکی کوردستانن و، بەهۆی سیاسەتی ناعەدالەتی و جەورو ستەمی دەوڵەتی عوسمانییەوە یان ڕایانکردووە و پەراگەندەبوون یان بەزۆر نەفی ئەو ئەوولاتە کراون. یان لەگەڵ لەشکری ئیسلامیدا بۆ ئەو وولاتە هاتوون، نموونەیشیان زۆرە.

یەکێک لەو شتانیە کە لە شاری قاهیرە تێبینم کرد، شارەکە لە هیچ شارێکی ئەم دونیایە ناچێت، تەواو پیچەوانەیە، شەو ڕۆژ پیچەوانە بێتەوە، لە شەودا گەلێک جوانترە وەک لە رۆژ، لە شەودا مرۆڤەکان بەخەبەرن، شەو جمەی دێت لە خەڵکانی هاتووچۆکەر.
خەڵکێکی زۆر دینداری تێدابوو، ئەوی بەدیم کرد زۆرلە پیاوەکانیان ناوچەوانیان شین ببووە کە لێم دەپرسی بۆ ناوچەوانت شینە، دەیان گووت ئەوە نیشانەی تاعەتی خودایەو ئەنجامی نوێژکردنی زۆرە. بەڵام لەراستیدا پیاوە ئاینیە توندرەوە سەلەفیەکانی ئیسلام هەندێکیان فتوایان داوە کە ئەگەر ناوچەوانت شین بووە، مانای وایە تۆ لە خوداوە نزیکیت، بۆیە لەکاتی سوجدەبردندا زۆر بە توندی ناوچەوان دەکێشن بەزەویدا.
قاهیرە شارەکە پاراستی ژینگە لەدواپلەدا دێت، رێگەو بانەکان لەبەر دووکەڵی ئۆتۆمۆبیل ڕەش دەچنەوە، زۆر بەدەگمەن کافتریەک دەبینیت کە نێرگەلەو جگەرەی تێدا نەکێشرێت. ئەو هەفتەیەی کە لە قاهیرەبووین لەگەڵ هونەرمەند عمر دەروێش بۆ چەندان سەعات دەگەراین بە کافتریایەک کە نێرگەلە و جگەرەی تێدا نەکیشرێت بەڵام نەماندەدۆزیەوە. شارەکە دەنگ و ژاوەژاوێکی سەیری هەیە کە لە هیچ شارێکی دونیادا نیە. بەشاری مەشولە بەناوبانگە، هیچ شوێنێکی ئەم

دوونیایە هەندەی قاهیرە مەشولەی نیە.

بەڵام بەدیوەکی تردا، شاری ئەدەب و هونەرە. لەگەڵ هاوسەفەرەکەم لە شەقامەکی پەنج کیلۆمەتری چوار سینەما و دوو هۆڵی شانۆیمان ژمارد سەرەڕای چەند ئۆفیسەکی دەزگای هونەری. لەدەمی هونەرمەند و ئەدیبەکەنەکانیانی خەیانەوە کە گەڕایانەوە، ئەو سەردەمەی کە جەمال عبدلناسر سەرۆک کۆماری میسربوو، کە بوونەوەیەک بە هونەرمەندان و ئەدیبانی ئەو وەختە دەکات و، پەیان ڕادەگەیەنەت دەبەت سینەماو شانۆ بچێتە دوورترین کوێرەدێ لە میسردا. ئەوانیش بەدەم بانگەواز و ڕاسپاردەکەیەوە دەچن. هەموو شەوێک لەهاویندا سینەمای گەڕۆک دەچێتە دوورترین گوند و شارۆکانی میسر، هەموو هونەرمەندا بەناوبانگەکانی ئەو دەمە بەشداردەبن لە پیشاندانی فیلم و پێشکەشکردنی شانۆیی و بەستنی کۆڕ و کۆبونەوەی هونەری لەو قەزاو دێهاتەکاندا. ئەوەش لەو سەردەمە دەبێتە بنچینەیەکی بەهێز بۆ پەیوەندی دەسەڵات و هونەرمەندان و کایە هونەرییەکە. میزانیەی وەزارەتی ڕۆشنبیری و هونەری ئەو سەردەمە زۆرترین پشکی بەردەکەوێت.
وڵاتەکە زۆرترین ڕێزی لە هونەرمەندو ئەدیبانی خۆی دەگرت لە چاو وولاتە عەرەبی ئیسلامیەکانی تردا. شاری قاهیرە بەهەزارەها دەزگای شانۆ و سینەمای لێبوو، لە پاڵیشیدا لە نوێژی هەینیدا جادەکانیش بەرەندەکەوتن بۆ نوێژی جومعە. ئەو کافتریاو قاوەخانانەی کە هونەرمەند و ئەدیبەکانیان سەردانیان کردووە، بۆتە مەزارخانەیک، شوێنەکی کلتووری ئەو شارە، یاخود ماڵەکانیان بە شێوەیەکی کلتوری پاراستووە و کردویانە بە مەزەخانە.
هەر لەو هەفتەیەدا دوای تەواوبوونی وارکشۆپەکەم هاوریەکی شاعیرمان بانگهێشتی گەڕەکەکی کۆن میللی کردین، لە باڵەخانەیەکی کەندا کە پێیان دەوت صالۆنی شیعری گەڕەک. گەورەترین شاعیری ئەستای میسر آحمد عبدالمعطي حجازي کە هاوڕێی نزیکی صلاح عبدالصبور بوو لەگەڵ چوار ڕەخنەگری ئەدەبی، کە نزیکەی سی کەسێک کۆبونەوەو باسیان لە زمانی شیعری نوێ و کلاسیک دەکرد. بەتەنیشت ئەو باڵەخانەیەوە، ماڵەکی تر هەبوو بەناوی بیت العود، کە بە موسیکزیانی کوردی نەسیر شەمە کرابووە و تێدا منداڵان و خوێندکارانی فێری ئامێری عود دەکرد.

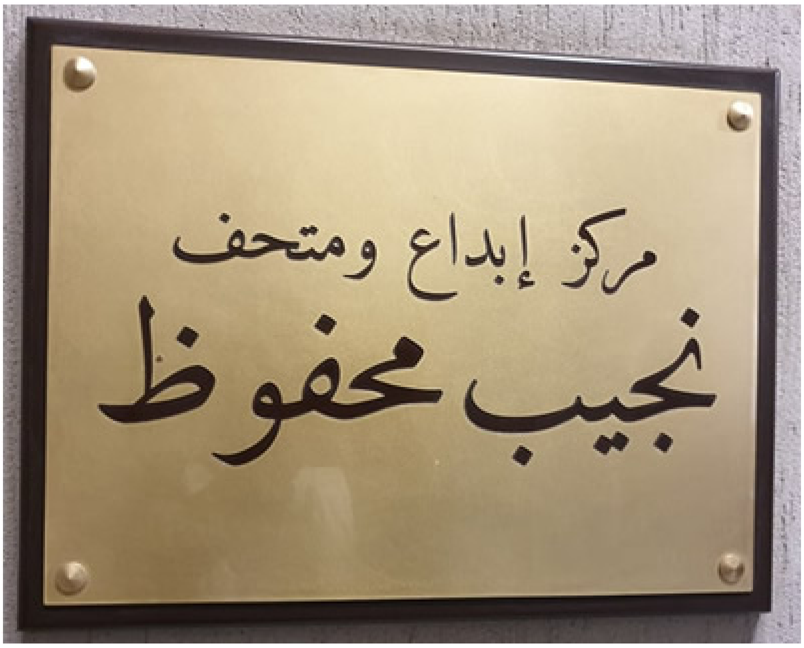
مركز إبداع ومتحف
نجيب محفوظ

▪

إبراهيم منصور
IBRAHEEM MANSOUR
مصطفى أمين
MUSTAFA AMIN
عبد الرحمن الشرقاوي
AL SHRQAWI
عازر فرج عازر
Azer Farag Azer

▪

▪

▪

# ڕوانگەیەکی تر لە هەمبەر دەزی مێینە … ستیڤان شەمزینی

-1-

ژنی ئەمە “کورد” زیاد لە هەر شت خۆی وەک جەستە دەبینێت. ژن هەیە بۆ شکانی نینۆکێکی دەستکرد کە چەند دۆلارێک خەرجی بووە، چەند رۆژێک ماتەمینی دەگرێت. بە حوکمی مانەوەی زۆرم لە نەخۆشخانە، چەندان ژنی رۆژهەڵاتی یان سەر بە کولتوورە پریمیتیڤەکانم بینیوە لە کاتی تووشبوونیان بە کەنسەر و ئامادەسازیی بۆ پرۆسەی شیمۆتەراپی تەر بە هەڵوەرینی پرچەکانیان گریاون کە هێشتا بەسەریانەوە مابوون. ئەمە ئاوێنەیەکی بچووکە شتی گەورەتری تێدا دەبینین، بەوەی هێشتا زۆرینەی ژنی ئەمە و هی هەموو شوێنەکانی تریش بە رێژەیەکی فراوان خودی خۆیان و هۆشمەندییان کورت دەکەنەوە تەنە بۆ جەستە بایۆلۆژییەکە. تەنانەت ئەو جەستەیەش نا خۆیان دەیانەوێت، بەڵکو ئەو فۆرمە لەشولارەی پیاو لێی داوا دەکات، ئەم داواکاریی و بینینەی پیاوانیش بە بەردەوامیی لە ڕەهەندی سێکسواڵەتی و دیدی پاتریارکییەوەیە، بەوەی پێویستە ژن بەدیەکی سەرنجڕاکێشی هەبێت.

نەشتەرگەریی جوانکاریی ژنان و بە کۆمەڵایەتیکردنەوەی فۆرمی کچانی فەتە مۆدێل هەر لەناو هەمان بۆتەدا خۆی دەبینێتەوە. وەک لای هەمووانیش روونە زۆرینەی دیزاینەرانی مۆدیلاتی جلوبەرگ لە نێرینە پێکهاتوون و بە کارەکەیان سەلیقەی نێرسالاریی خۆیان و پیاوانی دیکە رەچاو دەکەن. هەروەک “تۆماس کاریلف” لە کتێبی “فەلسەفەی جلوبەرگ”دا ئاماژەی بۆ دەکات “ئێستا مرۆڤ جوانی سروشتییانەی جەستەی لە بیر کردووە، جەستەی بۆتە جێگەی هەڵواسینی پۆشاکی تەنک و نیان”. سیما هەلیەدیەکانی ژن مانای راددەی بەرزی ئازادیی نییە، بەڵکو مانای بە کاڵابوون و ئۆبژێکتەبوونی ژنی لە خۆگرتووە، ئاخر نموونە ئایدیاڵەکەی هەلیەد “مارلین مۆنرۆ”یە، ئەو ئەکتەرە تەنیا وەک بەدیەکی قەشەنگ و سێکسی دەخوازی سێکسیزمی پیاوسالارانە زەق کراوەتەوە، ئەگەر لەمەش بگەڕێین تاکو ئێستا فێمینستێکی کورد و ناوچەکەم نەبینی بە پرۆتستەی دیاردەی بە کاڵابوونی جەستەی مێینە قژی خۆی بتاشێت و نیشانی بدات ژنبوون کورت ناکرێتەوە بۆ لەشولاری نەرم و شل، چاو و ئەبرۆی جوان، زوڵف و کوڵمی ئاڵی ناو جیهانی شیعری پیاوان.

-2-

ئەگەر بە دیدێکی مارکسیانە سەیری بابەتی چەوساندنەوەی ژن بکەین، یەکەمین ساتەوەختی جیاوازیی چینایەتی ئەو چرکەساتەیە قۆناغی دایکسالاریی "ماتریارکی" کە لە رووی ئابوورییەکەوە بە کۆمۆنەی سەرەتایی دەناسرێت، گڵۆڵەی دەکەوێتە لێژیی، یەکەمین قوربانی ئەو جیاوازییە چینایەتییەش هەر خودی ژن بووە کە بوو بە کاڵایەک لەو هەموو کاڵایانەی تری سیستمی پیاوسالاریی "پاتریارکی" سەپاندوویەتی. ئەمە دیدی ماتریالیستییە بە بنەچە و ئەو کێشەیەی پێی دەوترێت کێشەی مێینە، تاکو مرۆڤ لە جەبریەتی ئابووری و کڵێشە داسەپاوەکانی نیولیبرالیزم و کاپیتالیزمی هاوچەرخ دەرباز نەکرێت، مومکین نییە ئەو تەوقەی لە ملی ژن کراوە بشکێندرێت. بە پێچەوانەوە رەوتی نیولیبرالیزم، لە هەوڵی سڕینەوەی هەموو ئەو دەستکەوتانەشدایە لە سەرەتای لیبرالیزم و گەشەکردنی سەرمایەدارییدا وەک پێویستییەک بۆ پرۆلیتاریزەکردنی کۆمەڵگە فەراهەم کران.
ئەگەرچی لە رووکەشدا ئەم ئارگومێنتە وەک دۆگماتیزمی بیروباوەڕ "جمود العقائدی" دەبینرێت، بەڵام لە باری کردارییەوە فاکتێکی حاشاهەڵنەگرە. دەستنیشانکردنی رۆژێک بۆ بەرەنگاریی توندوتیژیی دژی مێینە، یان دانانی رۆژێکی تر وەک رۆژی جیهانیی ژن "هەشتی مارس"، هیچ نییە جگە لەو گەمە بچووک و ئەفیونە ریفۆرمیستییە لابەلایانەی سیستمی سەرمایەداریی هەژمەنی پێ دەدات. تۆ ئەگەر خوازیاری کۆتاییهێنان بە توندوتیژیی و هەڵاواردنی جێندەریی بیت، ئەولەویترین کارت بەگژداچوونەوەی سیستمی پیربووی سەرمایەدارییە، هەروەک "نینا بیرێک"ی فێمینستی سویدیی ئاماژەی پێدەدات "لۆژیکی سەرمایەداریی بریتییە لە راوکردنی قازانج" و پایەکانی ئەم سیستمەش لەسەر باڵادەستی رەگەزیی و ئابووری راوەستاوە، بۆ ئەم هەنگاوە ریشەیی و رادیکاڵە هەرچی تر بکرێت خولانەوەیە لە بازنەی کولتووری باوکسالارییدا، وەک وتیشم پیاوسالاریی کۆڵەکەیەکی هەرە گرنگی ریژێمی سەرمایەیە.

-3-

ژنان ناتوانن بە پیاوان و پیاوانیش ناتوانن بە ژنان هیچ هەنگاوێک بۆ ئازادیی بنێن، رەنگە ئەم تەرزە روانینە هەندێک فێمینستی رادیکاڵ هەراسان بکات، وەلێ من لە ریشەوە بەد گوومانم لە هەبوونی ریزێکی فراوانی ژنانی فێمینستی کورد. ئەوە راستە مێژووی جیهان مێژوویەکی نێرانەیە، هەر ئەوەی تێکڕای پێغەمبەرەکان پیاون، تەنانەت تێکڕای فەیلەسوفەکانیش هەر نێرن، ئەمە کارێکی کردووە ئاین و فەلسەفە یارمەتی نێرینەیی دنیا بدەن، دنیا ئێستا پێویستی بە مێینەییە، رزگارکردنی مرۆڤایەتی پێویستی بە مێینەیە. ئەم

کارەش بە هاوبەشی لەگەڵ ئەو نێرانە دەکرێ بڕوایان بەوە هەیە جێندەریزەکردنی ژیان و دنیا بەلاڕێدا دەمانبات و لەوسەری ستەمکارییەوە سەردەردەهێنێت، ژیان دەبێت بەشێوەی مرۆڤسالارانە ڕەنگڕێژ بکرێتەوە. فێمینیزمی پەیگیر کە کینەی بەرامبەر بە پیاوی بایۆلۆژیی هەیە، مەترسیدارترە لە پیاوسالاریی. بۆیە لە پێناوی چەسپاندنی یەکسانی ڕەگەزیی دەبێت بەرامبەر بە کولتووری پاتریارکی بوەستینەوە، نەک جۆشی قێزهاتنەوە لە پیاو بدەین وەک بەدەن و قەبارەی بایۆلۆژییەکەی.
ئێمە پێویستیمان بە بزووتنەوەیەکی فێمینستییە "بۆ ژن و پیاوەوە، بەو پێیەی لە بناغەوە فێمینیزم ڕێبازێکی فیکریی داکۆکیکار لە ژنە یان تیۆرییەکە بۆ دەرخستنی ناهاوسەنگیی ڕەگەزیی" ژن بهێنێتەوە سەنتەری ژیانی سیاسیی و بەڕێوەبردن و کۆمەڵایەتی و ئابووری.
ئەگەرچی لە رووکەشدا هەنگاوەکان دەبینرێن بەو ئاراستەیە، بەڵام ئەم پرۆسەیە لە پێشنەرەدا زیهینییە، ئەمەش کاری ڕۆشنگەرانەی زۆری پێویستە تاکو پیاوسالاریی وەک عەقڵییەت لە مێشکی مرۆڤدا ریشەکێش بکرێت. ئاوەزی نێرسالاریی درمەکی تایبەت نییە بە پیاوان، دەبێت بزانین بەشی هەرە زۆری ژنانیش هەڵگری هەمان ئەو ڤایرۆسەن. هەر لەم روانگەوە دەبێت پیاوسالاریی وەک سیستەمێکی گشتگیر کە سایەی کردووە بەسەر هەشمەندیی زۆرینەدا بە هەردوو ڕەگەزەوە حیسابی لەسەر بکرێت. نەک وەک ئارەزوویەکی سادیستانەی پیاو "پیاوی بایۆلۆجی". هەر بۆیە لەیەکەم دەمدا گرنگی ئەو خەباتە هاوبەشەم بە بیر هێنایەوە.

-4-

میلیتاریزەی ژن هیچ کاتێک مانای دەستبەری بەشێکی زۆر لە مافی ژن ناگەیەنێت، بەڵکو بەشێوەیەک لە شێوەکان ژن دەکاتە سووتەمەنی بەرەو پێشچوونی سیاسەتێک لەسەر بنەمای نێرسالاریی خۆی فۆرمەڵە کردووە. خەریکە دیاردەیەک لە کۆمەڵگەی ئێمە زەق دەبێتەوە کە وێنای ژنی ئایدیاڵ و ئازاد لە دیمەنی چەک بەدەستبوونی کچە گەریلا و شەڕڤاندا خۆی دەبینێتەوە. جیاواز لەوەی ئەم وێنایە وێنایەکی ساختەیە، لەوەشدا مەترسیدارە ئازادیی ژن تەنیا لە چەکدارکردنی ژندا کورت دەکاتەوە. لە کاتێکدا وەک وتم زۆرترین جار میلیتاریزەی ژنان سیاسەت و ئایدۆلۆژییەکی پیاوانە دەباتە پێشەوە، ئەمەش بە خۆی جۆرێکە لە زەوتکردنی ماف و ژیانی نۆرمالی مێینە.
ئەم تەرزە روانینە بە ئیفێکتی ئاپۆچێتی خەریکە دەبێتە باوەڕێکی کۆنکرێتی، بە ئەوەی بیر لەوە بکەینەوە سیستمی تۆتاڵی ئاپۆچێتی، وەک ڕەوتێکی ئایدۆلۆژیی تاکڕەهەند و نێرسالار ژنی کردۆتە ڕۆبۆتێکی عەسکەریی، نەک ئەوەی سیستەمێکی هێنابێتە ئارا لەسەر بناغەی

یەکسانیی رەگەزیی. داتاشینی ئەو پەیکەرە ئایدیالە بۆ ژنانی گەریلا زادەی روانینی سێکسوالێتییە بۆ ژن، بەوەی ژن ئاستی خۆی لە ژنەوە تێپەڕاندووە بۆ بوونەوەرێکی تر، بە جەنگاوەر. ئەگەرنا بۆچی داهێنەرانی ژن لە بوارەکانی هونەر و ئەدەب و نووسیندا ئەو ئەفسوونەیان لە چواردەور دروست نەکراوە؟ بەڵکو هەمیشە وێنایەکی دزێویان لە ئەندێشەی زۆرینەدا هەیە، "هەڵبەتە لێرەدا باسی دۆخی کوردیی دەکەم" بۆچی هەمیشە ژنانی یاخی ناچەکدار لە "قەحپە" زیاتریان پێ ناوترێت؟.
وا دەهزرێم ناسیۆنالیزم و ئایدۆلۆژییە تۆتالیتارییەکان پێویستیان بە داتاشینی قارەمان و سوپەر مرۆڤە، ژنە گەریلاش ئەو سوپەر مرۆڤانەن لە کارگەی ئایدۆلۆژیی ئاپۆچێتیدا بەرهەم هاتوون. خۆ ئەم چەکدارکردنەی ژن چ لە جیهان چ لە کوردستان دیاردەیەکی نوێباو نییە، جیا لە سوپای فەرمی دەوڵەتان، چەندان بزووتنەوەی ئۆپۆزیسیۆنی چەکدار ژنانیان چەکدار کردووە. ئەگەر پەنا بۆ نموونە ببەین ئەوە بزووتنەوەی سەربەخۆیخوازی میللی لە نیپاڵ وەک بزووتنەوەیەکی چەپی ماویستی چل دەر سەدی گەریلاکانیان ژنن. هەروەها زۆرێک لە نەواتی سەربازیی پڵنگەکانی تامیل لە سریلانکا لە ژنان پێکهاتوون، من هەر بە ئەنقەست نموونەی ئەو دوو هێزەم هێنایەوە، چون ئەو کۆمەڵگایانە لە باری فەرهەنگییەوە لە دواوەن.
لەم سەنگەوە دووبارە جەخت لەسەر ئەوە دەکەمەوە میلیتاریزەی ژن نەک ماف نییە بەڵکو فۆرمێکی ترە لە چەوساندنەوە. رەنگە ئەم قسانە بۆ ئەم چرکەساتە تووڕەیی زۆرمان بەسەردا بڕژێت، بەهۆی ئەوەی کەوتووینە ژێر سۆزی ئەو وێنا سوپەرانەی لە میدیاکانەوە دەیانبینین، بەڵام بۆ ڕەوینەوەی تەمی ئەم سۆزە و لەگەڵ یەکەم قسەی عەقڵدا، تەنانەت لەوە تێدەگەین "ژنۆلۆژیی" عەبدوڵا ئۆجەلان، کتێبێکی سەفسەتەئامێزە. ئاخر ئاپۆ لەو کتێبەدا ڕۆڵی پێغەمبەرێک دەگێڕێت تاکو تیۆریسیەن، ئەو دووبارە پێگەی ژن بەرز دەکاتەوە بۆ ئاستی خواوەندێتی، ئەمەش خواستی پاکیزەیی ژنانی لە خۆگرتووە، هاوکات بۆ ئەوەی ژن بەرزبێتەوە بۆ ئەو ئاستە خواوەندییە دەبێت لە ژنەوە ببێتە شۆڕشگێڕێک، ئەمە دروست پرۆسەی بە پیاوبوونی ژنە، لە ئەرزی واقیعشدا کچە گەریلا دەبینین تەنیا سمێڵی لە پیاو کەمترە.

**ستیڤان شەمزینی**
یانیوەری 2020
ستۆکهۆڵم

# ئایە دەکرێت لۆمەی خەڵکی بکەین لە ڕانەپەڕینیـــــان دژ بە دەسەڵات؟ ... زاهیر باهیر

زۆرێك لە نوسەران و ڕۆشنبیران و ئەهلی فەیسبووك سوكایەتییەكی زۆر بە دانیشتوانی كوردستان دەكەن كە گوایە ترسنۆكن، هیچوپوچن، هەر شایستەی ئەو ژێردەستی و زۆرداری و نەبوونییەن. هەندێكیشیان ئەهێنانە و دەیانكەن بە مەڕ و پێویستبوونیان بە شوان.

من ڕایەكی زۆر جیاوازم لەو كەسانە هەیە و هەرگیزیش ڕێگا بەخۆم نـــادەم ئەگەر خۆم، یامنـــداڵەكانم لە پێشەوەی نـــاڕەزایی و خۆپیشاندانەكانەوە، نەبم و نەبن ، بێم و بانگەشەیەكی ئاوا بكەم و هاوكاتیش تاوانباریان بكەم بە نەكردنی كارێك لەوانەی سەرەوە.

بەڕای مـن ئەوەی كە لە كوردستانا دەگـوزەرێت هەمـان شتە كە لە سـەرپای وڵاتـانی ئەوروپـی و ئەمەریكـی و كەنەدا و ئۆسترالیا و وڵاتـانی دیكەدا دەگـوزەرێت. بە بەراوردیـش بە دەوڵەمەنـدی ئەم وڵاتانە و ئەو جۆری ستاندەرەی كە ژیانی خەڵكی لێرە پێویست دەكات، زەمینەی ڕاپەڕین هەیە. لەم وڵاتانەش زۆر داخوازیی و پرس هەیە كە خەڵكی دەبێت ڕۆژانە بۆی بچێتە سەر شەقام و تەنانەت لە وڵاتـێكی وەكـو بریتانیـا و ئەمەریكـادا زۆر ڕەوایە كە خەڵكـی بە هەمـوو چەشنەكـان دژایەتـی دەوڵەت و دەسـەڵات بكـات بۆ بەدیهێنـانی داخوازییەكانیان.

بەهەر حاڵ ئەوەیان پرسێكی دیكەیە و من زیاتر دەمەوێت لەسەر كوردستان [ باشور ] بدوێم و هۆكاری ئەوەی كە بۆچی خەڵكی ئامادەی ڕاپەڕین نییە، قسە بكەم. گومان لەوەدا نییە كە بارودۆخێكی یەكجار خراپ لە كوردستانا دەگوزەرێت و دانیشتوانی ئەوێ زۆر زیاتر لە ئێمەیەك كە لە دەرەوەی ئەوان دەژیـن دەزانـن و هەر ئەوانیشـن كە زیاتر لە هەموو كەسێكی دیكە باجەكەی دەدەن .

بەڕای من هۆكارێك هەن كە خەڵكی لە كوردستانا ڕاناپەڕن و قەبوڵی ئەو بارودۆخە دەكەن. ئەو هۆكارانەش:

یەكەم: تێكەڵەیەكـی كولتـوریی خێڵـایەتی و دینـی: ئەمە ڕێگرێكـی گەورەیە لەوەی كە خەڵكـی بە خۆیـدا بێتەوە و بیەوێـت چارەسـەری

زامەكانی خۆی بكات و پەنا بۆ شتێك لایەنێكی دیكە، نەبات. ئەو كولتورە دینی و خێڵەكییە هەمیشە لەخزمەتی دەسەڵات و سەروەریی و باڵادەستیدا بووە و یارمەتی مانەوەی ئەوانی داوە و كاری داخوازیكردن بووە لە هەزاران و بە قەبوڵكردنی ئەو بارودۆخە ، نەبا خوا خراپەی خراپتر بدات ، كە ئەمەش لەڕێگادایە.

دووەم: كۆمەڵەی كوردی: لانی كەم كۆمەڵەی كوردی لە ساڵی 1946 وە تاكو ئێستا ڕێگای پێنەدراوە كە بە مێشك و عەقڵی خۆی بیر بكاتەوە یاخود متمانە و بروا بكاتە سەر خودی خۆی ئەوەش بەشێكی بۆ هەبوونی هەمە چەشنە و زۆرینەی پارتی سیاسیی كە هەموو هەوڵ و كۆششیان لە پێناوی دەسەڵاتا بووە. بۆ ئەمەش ئەوان شەڕی فكری و سەربازیی مەیدانییان كردووە بۆ زیادكردنی پانتایی هەژموون و دەسەڵاتیان. هەر بەم هۆكارەشەوە ئەوان هەمیشە لە چاندنی تۆوی ئیدۆلۆجییەتی خۆیانا بوون لەو شوێنانەدا. هەموو ئەمانەش وای لە خەڵكی كوردستان كردووە كە بڕوا و متمانە بكەنە سەر ئەوان ، لەبری خۆیان .

سێیەم: سیستەمی پەروەردەی خێزانی و ڕۆشنبیریی و فەرهەنگیی : ئەمانەش كەهەر هەموویان لە سەر بناخەیەكی قوچكەیانە دامەزراون ، كار و هەوڵیان لە پێناوی دروستكردنی تاكی ئازاددا نەكردووە. تاكێكیان دروستنەكردوە كە بناخەیەكی پتەوی خۆ خۆیی و سەربەخۆی ، هەبێت بەڵكو لەبری ئەوە تاكێكیان دروستكردووە كە دوای كولتوری كۆمەڵایەتی [ بەشە خراپەكەی] و دینی و وابەستەیی و نامۆیی، ببێت.

چوارەم: ئەو بارودۆخە تایبەتییەی كە كوردستانی تیادایە : ئەو بارو دۆخە تایبەتییە كە كە كوردد لەوێدا پێیدا تێپەڕیوە و هەر لە كارەساتی شەڕی نەگریسی كوردایەتی و ڕاگوێزینی زۆرە ملیی و كوشتن و بڕین لە سەر دەستی حكومەتە یەكبەدوایەكەكانی عێراقدا و كیماوی و ئەنفال و مانەوە لە بەرانبەر هەڕەشەی گەورەتری حكومەتانی دەوروبەر : عێراق، ئێران ، توركیا .. ئەمان هەمووی وبوونی بارێك لە ئەزموون بۆ خەڵكی وای لێكردوە كە دەوڵەت ڕەنگە هەر " دەستی لینەدەین، باشتر بێت" . بی گومان میدیای دەسەڵات و حكومەتی هەرێم و حیزبەكانیش هەمیشە بەوە خەڵكی كوردستانیان ڕاگرتووە و ترساندووە.

پێنجەم : فاشییەتی دەسەڵات : حكومەتی هەرێم و دەسەڵاتەكەی هەر وەكو هەموو دەسەڵاتێكی دیكە دڕندە و فاشین لەسەركوتكردنی خەڵكیدا. دەسەڵات هەر كات كار بگاتە سەر ئەوەی جێگایان پێ لەق بكرێت بە هیچ شێوەیەك دەستنا پارێزن لە كوشتن و بڕین و هەموو شێوەیەكی تەقاندن و تیرۆر دژ بە خەڵكی ڕاپەڕیو بەكاردەهێنن. خەڵكی لە كوردستانا ئەمەیان بیینوە و دەیبینن و ناكرێت هەر وا بە ئاسانی سنگی خۆیان و منداڵەیان بنێنە بەر گولەی دەسەڵاتەوە.

شەشەم: خودی بارودۆخی کوردستان: ڕاستە ئەمڕۆ بارودۆخی کوردستان خراپە بەڵام هێشتا بە بەراورد بە خەڵکی بەغدا و باشور و ئێران و میسر و هیندستان و پاکستان و نایجیریا و خواروی ئەفریقا و زۆری تر لە ولاتانی دونیا، بارودۆخی خەڵکی لە کوردستان زۆر لەوان باشترە. ئیتر خەڵکی بە جۆرێك لە جۆرەکان ژیانی خۆی دەبر کردووە و ئەو برسێتی و ڕەشوڕووتییەی کە لەو شوێنانەی کە ناوم هێنان، هەیە، لە کورستاندا ئەوەندەی من بزانم، نییە. دیارە ئەمەس ئەوە ناگەیەنێت کە دەبێت برسێتی و نەبوونیی، شۆڕش و ڕاپەڕین دروستبکات، بەڵام بمانەوێت و نەمانەوێت ڕۆڵی خۆی هەیە.

شەشەم : ڕۆڵی چەپ و کۆمۆنیست و ئەنارکیستەکان: لە ڕاستیدا چەپ و کۆمۆنیستەکان ڕۆڵێکی ئەوتۆیان نەبووە لەناو خەڵکیدا. شەڕی نێوخۆیی خۆیان لەسەر دەسەڵات و پلەبەندیی نێو حیزبایەتی و شەڕی ئیدۆلۆجیانە کردونی بە چەندەها بەش و کەرتەوە کە ناتوانن دەورێکی ئاوایان لە کوردستانا هەبێت هەم لە پشتگیری خەڵکی و هەم لە بەشداری خۆیشاندانەکانا، لە هەر ڕووداوێکدا کە دێتە پێشەوە.

هەرچیش ئەنارکیستەکانە ئەوانیش پێگە و سەنگێکیان لە کوردستانا نییە تا ئێستاش قورسایی سەرەکی خراوەتە سەر کردنی هەڵمەتی ڕۆشنگەریی سەبارەت بە ئەنارکیزم و ناسینی و گواستنەوەی ئەزموونەکانی دەرەوە بە ئێوە. بە پلەی دووهەمیش بانگەشەی دروستکردنی گروپی خۆجێیی ئاسۆیانە و ڕێکخراوی جەماوەریی ناقوچکەیی و کردنی کاری هەرەوەزی، دەکەن. ئەمە جگە لەوەی کە ئەنارکیستەکان باوەڕیان بە حیزب و ڕۆلی حیزب و سەرکردایەتی و ڕابەرایەتی هیچ جۆرە خۆپیشاندان و ڕاپەڕینێك نییە. ئەوەی کە ئەوان باوەڕیانە بەشداریکردنە و چالاکبوونە لەو ڕووداوانەدا و گواستنەوەی ئەزموونەکانە و متمانەپێکردنی تاکە و دروستکردنی وەرکشۆپە بۆ لەیەکدییەوە فێر بوون و هاوبەشکردنی ڕۆشنبیریی و بەهرەی شەخسی [تالەنت] و سەلیقە و توانایە . هاوکاتیش ڕێگەگرتن ، گەر بکرێت ، لە حزب و حیزبییەکان و کەسانی ناودار و ئیدۆلۆجیا بۆ کۆنترۆڵکردنی خەلکی و لە قاڵبدانیان بە مەبەستی بەکارهێنانیان بۆ بەرژوەندی تایبەتی حیزبیان و کەسایەتییەکان و دەوڵەتانی دەرودراوسێ و ناوچەکە.

ئالێردا پێ لەوە دەنێم کە بەشێکی نەبوونی جوڵەی کۆمەڵایەتی دەکەوێتە سەر ئەستۆی ئێمە هەموومان کە دەکرێت لەمەی خۆمان بکەین ، نەك خەڵکی کە نەمان توانیوە ئەو پێگە و سەنگەمان هەبێت چونکە لە ڕاستیدا هۆکارێکی ئەمە دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە ئێمە وەکو پێویست چالاك نین و نەمانتوانیوە و ناتوانین ، فکر و مەبادیئەکانمان بە باشی و بە ڕوونی بگەیەنینە خەڵکی .

زاهیر باهیر
04/03/2020
Zaherbaher.com

---

# ئــای لـەمینـــا…. مینـــای دڵــم ئەشکێنێ … چنوور نامیق

کەلووی دوانە باسی بەختم بۆ ئەکات و
پێکەنین رووم داگیر ئەکا
سەر ئەنێمە پەنجەرەیەکی بێ مینا
(ئای لەمینا) ، دڵم ئەکاتە هەڵمات و
دەستی درێژی درەختێك
لە پەنجەرەی شکاوەوە
دەیان جار دڵم ئەگۆڕێ…
لەبێ مینایی پەنجەرە (ئای لەمینا)
مینای دڵم ئەشکێنێ
بەبێ ئیزن
بەناو شاری نوتەکی روحما گەشت ئەکا…
لەبێ شوشەیی پەنجەرە
چاوم لێیە
سەردەمی تاعونی کامۆ و
ئەوینی دووری کۆلێرا
بەدوای کۆرۆنا ئەگەڕێن..
لە بێ مینایی پەنجەرە
لێو ئەنێمە سەر پێڵاوی فڕیوی با
تا تەنیاییم کۆکەمەوە
سەر ئەنێمە سەر خەمی پیرێزی زەوی
لەسجودا خۆم بیر ئەچێ….
لە سەردەمی کولێراوە بەڕێوەم و
وا سەردەمی کۆرۆنایە
ناگەمە جێ……
لەبێ مینایی پەنجەرە

گوێم لە شپرزەیی تۆیە
لێو ئەنێمە سەر دەستە زبرەکانی شەو
بۆ نازانی لەرزوتای شەوان تاعەتە؟
لەپەنجەرەی شکاوەوە
سەر ئەنێمە سەر زەوییە دەردەدارەکەم
لە قوژبنی سەد ساڵ تەنیایی خەیاڵم
جیئەمێنم…
هەڵبەستەکەم
کورسێکەی خۆی ئەسوڕێنێ
باسی وەفای پشیلەکە و سپلەیی سەگم بۆ ئەکا
باسی ساردی خۆرەتاو و
دڵگەرمی مانگم بۆ ئەکا
باسی خوێندکاری سەلار و
مامۆستا لاسارەکانی پۆلی تاعونم بۆ ئەکا
باسی عەشقێکی لە بیرچووی بەر دەرگای شەوم بۆ ئەکا
منیش بوومە بەبوکەڵەی
(ئای لەمینا )
بەویستی خۆی ئەمجولێنێ

لە بێ شوشەیی پەنجەرە
عەشقی سەردەمی کولێرا
خۆی بە پەنای روحما ئەکا و
ڤێرمینا بەدەستکێشەوە بەبەردەمما دێت و ئەچێ ….

لە بی َمینایی پەنجەرە
هەورێکی شپرزەی ئاسمان بەکەمامەی گومانەوە
بەسەر باخە قژ ئاڵۆزەکەی روحی مندا
زۆر رۆمانسیانە ئەبارێ
کەدەبارێ ئەمکا بەتۆ…
باوانەکەم
سەخاوەتی پەتای عەشق
وێرانە هەواری کردم…..
بێداریم مەکە ئاوێنە
با نهێنی شەونوێژی من
لەپاڵ نێرگەلەیەکی دڵپڕا
سەدای مینا نەشێوێنێ…

هەڵبەستەکەم

ئێستا نەزان بە جادەکانی بێشاریم
نابینا بە لیمۆبوونم،
لە نێوان کاتی کولێرا و ئالودەبوونی کۆرۆنا
لێم ناگەڕێ بێم و بچم….
لەگەڵ پارادۆکسەکانی هەڵبەستەکەم
نێرگەلەیەك بەدەنگی تۆم ئاشنا ئەکا و بەخۆم نامۆ
لێرە کەس بە ئاشنا نابێ
لەکەناری هەتیویمدا ئارەزووی کۆشی تۆ ئەکەم
ئەی میهرەبان…
هەڵبەستەکەم کورسێکەی بەجێ ناهێڵێ
نەبا کەسێك لەگەڵ تەنیاییم دانیشێ
لێناگەڕێ
بچمە لای غەریبیمەوە…
من ئەڕۆم و هەڵبەستەکەم هەر کورسێکەی جێ ناهێڵێ
لەبێ مینایی پەنجەرە ئای لەمینا
مینای دڵم ئەشکێنێ و
بەتەنیشتما گوزەر ئەکا.
کلووی دوانە باسی بەختم بۆ ئەکات و
دوای سەردەمێك
لە پەنجەرە شکاوەکەوە ون ئەبم..

4-3-202
تێبینی

(ئای لەمینا) مەبەست گۆرانی ئای لەمینایە
هەڵبەستەکەم.. هەڵبەستی کچم
مینا – شوشە

---

# مناڵێک بە ڕیشی سپیەوە …
# نەوزاد بەندی

هێشتا

ح□ز□ئ□کەم بچم بۆ دوکانی
کۆڵا نەکەی ئەودیو ،
لولەیەک تاعین و
سێ نوقڵی ترش و شیرین
بکڕم و
بە ڕاکردن ب□ه□و□ بۆ ماڵ ،
نەک قەرەج بمفڕێنێ ..
هێشتا مناڵەکەی جارانم ،
ح□ز□ئ□کەم
هەر نێرگز کەوتە ناوبازاڕ ،
وەک گاکێویی
کە قیروسیا لە کەڵبەی تیمساح ئەکات و
ئەڕواتە ناو ڕووبارەوە ،
پێ بە جەرگی خۆما بنێم
قیروسیا لە بۆکس خەنجەر
قیر وسیا لە قۆچەقانی
شەقاوەکانی سەرکارێز بکەم و
بۆ ئاگری نەورۆز
ڕاکەم بۆ تایە کڕین ..
پڕ بەدڵ ئەمەوێ
کە شەوی هاوین
فەرشی ئەستێرەی داخست و
مێشولەکان
لە دەوری گڵۆپی نیۆنی
ژووری هەورەبان
دەستیان کرد بە دانس و سەما ،
بە خۆم و بیجامەی
خەت خەتی پۆپلین و
ڕادیۆیەکی EIC
پرتەقاڵیی
قەبارەی پاکەتێ سیگار ،
بە تەنیا بچم بۆ سەربان ..
بە هەر چوار لادا بڕوانم،
لە دوای تاکە وون بووە
نەناسراوەکەی
خۆم بگەڕێم ..
لە دەرگا ئەپاڕێمەوە ،

جارێکی تر
دەنگی لە دەرگادانەکەی
باوکم
بۆ لێبداتەوە ،
ئەرێ تۆ بڵێی دەرگاکان
میمۆری و ئەو شتانەیان
تێدا نەبێ ؟
تاکو دیسان بە تاسەوە ،
ڕاکەم دەرگای بۆ بکەمەوە ..
پێش ئاوەڵا بوونی دەرگا
بۆنی زەمیلە هەرمێکەی
بێتە ئەمدیو …؟!
نۆتەی دەنگی
دوو ڕیشۆڵەی
ناو زەرفێکی کون کون بمکا
بە خۆشبەختترین بوونەوەر..!
هێشتاکە هەر
چاوەڕوانی
پەشمەکفرۆشەکە ئەکەم ،
کە ژنانی
گەڕەک زۆر پێی تێک ئەچوون و
ئەیانووت : ددانی بە دەمی مناڵی
گەڕەکەوە نەهێشتووە،
ئەو عەبوسی
شەکرفرۆشی
نانەجیبە..
کە لەلای مناڵی گەڕەک
جوانترین و
بە ئەمەکترین
بە کەڵکترین
فرۆشیاری
هەموو شار بوو ..

من هێشتاکە …
مناڵم.. هەر مناڵم
مناڵێکی
پێست چرچ و لۆچی

# جەنگی ئەمریکا و تاڵیبان، لەقەتەرەو پێ دەنێتە قۆناغێکی تر … ئەحمەد کامەران

ئەمریکا وڵاتە زلهـێزەکەی جیهان کە بەچەکە پێشکەوتوەکانی و بە ئابووریە بەهێزەکەی بەردەوام خۆی بەسەر هەموو جیهان دەسەپێنێت بەتایبەتیش ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست کە بەردەوام هەوڵدەدات لەژێر سیاسەتەکانی خۆیدا بێت وپەنجەی هەرکەسێکیش دەقرتێنێت کە دەست بەسەر ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دا بگرێت, وە هەروەها بڕیاری هەڵگیرسانی جەنگ دەدات لەگەڵ هەر وڵاتێك و هەر گرووپێکی تیرۆرستی کە بزانێت دەبێتە هۆکارێك بۆ تێکچوونی ئاسایشی وڵاتەکەی و ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست ئەمەش لە پێناو چاوە جوانەکانی ئەم ناوچەیە نیە بەڵکو لە پێناو خێر و بێرە بە پیتەکەیتی کە دیارترینیان(نەوتە).

ساڵی 2003 ئەمریکا بڕیاری جەنگی دا لە دژی ڕژێمی بەعس و سەدام حسێن و بەڵام بۆ دواجاریش لەناوی برد و عێراقی ڕزگار کرد لە دەستی حکومەتێکی دیکتاتۆر بەڵام لەپاشان عێراق پێنایە قۆناغێکی ڕەشی حوکمڕانی ئاڵۆز کە بەچەندان دیکتاتۆر هاتنە گۆڕەپانەکەوە.

ساڵی 2014 گرووپێکی تیرۆرستی سەری هەڵدا بەناوی داعش کە جارێکی تر ئەمریکا بڕیاری جەنگی دا دژی ئەو ڕێکخراوە تیرۆرستیە کە بەهاوکاری هێزی پێشمەرگەی کوردستان و سووپای عێراق بۆ دواجار توانیان شانە زیندوەکانیان لەناوببەن بەتایبەتیش لەپاش کوژرانی سەرکردەکەیان بەناوی ئەبوبەکر بەغدادی لەلایەن هێزەکانی ئەمریکاوە.

بەڵام درێژترین جەنگی ئەمریکا کە بۆماوەی بیست ساڵ بەردەوام بوو ئەویش جەنگی ئەمریکا و تاڵیبان بوولە ئەفغانستان کە ئەمریکا لەو جەنگە بەهەزاران سووپا و زیانی ئابووری پێگەیشتووە , سەرەتای هەڵگیرسانی ئەو جەنگە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی 2001 کە هاوکات لەگەڵ ڕووداوەکانی 11 سێپتەمبەری ئەو ساڵە کە لەلایەن فڕۆکەیەکەوە

هێرش کرایە سەر چەندین تاوەری گرنگی بازرگانی ئەمریکا کە بە هێرشێکی تیرۆرستی لە قەلەم درا کە بەسەرۆکایەتی ئوسامە بلادن سەرۆکی ڕێکخراوی قاعیدە ئەنجام درابوو, لەو کاتەوە جۆرج بۆش سەرۆکی ئەوکاتەی ئەمریکا بڕیاری جەنگی دا دژی ڕێکخراوە تیرۆرستیەکانی ئەفغانستان لەنێویشیاندا تاڵیبان کە ئەم ڕێکخراوە لەساڵی 1994 دامەزرابوو , ئەگەر چی ئوسامە بلادن پاش چەند ساڵێك لە ڕووداوەکەی 11ی سێپتەمبەر دا بۆ دواجارلەساڵی 2011 کوژرا بەڵام جەنگ کۆتایی نەهات لەنێوان هێزەکانی ئەمریکا و تاڵیبان بەڵکو جەنگەگە زیاتر گەرمی پێوە دیاربوو, بەهۆی ئەم جەنگەوە ئەفغانستان ڕۆژ بەدوای ڕۆژ بەرەو دواکەوتوترین وڵات هەنگاوی دەنا لە دەر ئەنجامی ئەو جەنگە بێ ئامانجە.
بەڵام بۆ دواجار لە بەرواری 29 ی شوباتی 2020 لە شاری دەوحەی قەتەر ڕێکەوتنامەیەکی ئاشتیانە مۆرکرا لەنێوان (تاڵیبان وئەمریکا) ئەمەش دوا بەدوای ئەوە دێت کە ئەمریکا لە لەسەرەتای ساڵی 2020 وە کەسایەتیەکی دیاری ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستی تیرۆرکرد لە فڕۆکەخانەی بەغداد ئەویش قاسم سولەیمانی بوو زەبرێکی کووشندەی لە ئێران و سیاسەتەکەی وەشاند , واتە دەتوانم بڵێم حکومەتەکەی دۆناڵد ترامپ زۆر جیاوازتر بوو لە حکومەتەکانی پێشووی ئەمریکا کە توانی زۆر بەوشێوەیەکی بوێرانە سەربکەوێت بەسەر سەرجەم پرسە سیاسی و ئابووری و گرووپە تیرۆرستیەکان بەتایبەتیش لە کوشتنی قاسم سولەیمانی و ڕێکەوتنەکەی لەگەڵ تاڵیباندا کە لەپێشتردا بەتایبەتیش لەسەردەمی ویلایەتی باراك ئۆباما نەی دەتوانی هیچ کام لەم دوو کارە ئەنجام بدات, ئەگەرچی هێشتا نازانرێت دۆخی ئەمریکا و دۆنالد ترامپ و بەتایبەتیش ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بەرەو کوێ هەنگاو دەنێت هەتاوەکو پاش هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی ئەمریکا کە ئاخۆ بۆ جارێکی تر ترامپ دێتەوە گۆڕەپانی سیاسی یاخود ماڵئاوایی دەکات و سەرۆکایەتی بۆ کەسێکی تر و بۆ سیاسەتێکی نوێ بەجێ دەهێڵێتەوە …..
ئەگەرچی ڕێکخراوی تاڵیبان بەگرنگترین ڕێکخراو دادەنرا بۆ هاوکاریەکانی داعش لە عێراق و سوریا لە سەرەتای ساڵی 2014 , کەچی خۆی لەبنەڕەتدا تاڵیبانیش هەربەتەواوکەری فکری داعش و قاعیدە و گرووپە تیرۆرستیەکانی تر دادەنرێت بەڵام لەژێر ناوێکی ترەوە کارەکانی خۆی ئەنجام دەدا, کە ئەفغانستانی خستبووە گەورەترین قەیرانی ئابووری و سیاسی و کۆمەڵایەتیەوە, لە نێویشیاندا ئافرەتان لە ئەفغانستان گەورەترین قوربانی دەستی ئەو ڕێکخراوە بوون , چوونکە ڕێکخراوەکە لەسەر فکری ئاینی ئیسلام بنیات نرابوو کە ئەمەش وای کردبوو بەناوی ئاینەوە ئافرەت لە کونجی ماڵەکانی

خۆیانەوە زیندانی بکرێن, یاخود جیاواز لەوانە ئافرەتان و کچان گەورەترین هەڕەشەی دەست درێژی سێکسیان بەسەرەوە بوو لە ئەفغانستان, بەڵام دوا بەدوای ڕێکەوتنامەکەیان لە قەتەر, ئومێدێك بەدی دەکرێت کە بارودۆخی ئەفغانستان و فکری تیرۆر کۆتایی بێت لە ئەفغانستان و تەواوی ناوچەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست, یاخود بەپێچەوانەوە ئەگەری سەرهەڵدانی فکرێکی نوێتری تیرۆر چاوەڕوانی ئەفغانستان ئەو ناوچانە دەکات بەڵام بە بەرگێکی جیاوازترەوە بۆیە دەبێت چاوەڕوانی دیمەنەکانی داهاتوو بکەین کە بزانین چیمان بۆ دەخاتە ڕوو.

لێرەدا پرسیارێك درووست دەبێت کە ئاخۆ بە هەڵگیرسانی ئەو جەنگە و لەپاشان ئەنجامدانی ڕێکەوتن چ دەسکەوتێکیان بەدەست هێنا؟

**ئەحمەد کامەران| نووسەر و ڕۆژنامەنووس**

---

# سووتووی مێژوو … ستار ئەحمەد

لە کاتێکدا
داود ئۆغڵو
کورد دەکوژێ
کەچی سەرکردەکانی ئێمە
ل□ ئەنقەرە
روومەتی دەلێسنەوە
پێیان زۆرە
دیکتاتۆرێك
روویەکی خۆشیان بداتێ
ئەوەتانێ
ئەمەریکا
بارەگای داعش
دەڕفێنێ
نەوەکوو زەبریان بگاتێ
هەر بەرپرسەکەی خۆمانە
تەنکەری نەوتیان دەداتێ

چش ل□ پێشمەرگەو
شەهیدان
کێ لەئەحواڵیان د□ پرسێ
کوردستان هەر چوار پارچەبوو
لەسایەی سەری ئەمانە
ئێستا بووە بەسەدو سێ
ئای کەباری خاك گرانە
هەر رۆژەی کەرتێکی دەڕمێ
نەبووە لەنێو چاڵی نەوتا
بۆ کەرتە نانێك بگریت و
دەست لەخەڵکی پان کەیتەوە
ماڵ لەخاوەن ماڵ حەرامە
کووچەو شەقامی شارەکان
هەمووی زامە
بۆ کوێ دەڕۆیت
هەر بۆنی بۆمب و بارووتە
نیشتمانە خاپوورەکەم
پڕ لەگەداو رەش و رووتە
مێشکم لەجەستەم تۆراوە
پەنجەم بەدەستم نامۆیە
ئەم خاکە خێری بۆ خەڵکەو
کۆتی دەستی من و تۆیە
نامۆین بەرۆحی خۆمان و
مال و مناڵ و
کوچەو شار
نیشتمان سەراپا گڕه
لاوەکانمان
وەکوو مەلێکی بریندار
کەوتوونەتە باڵه فڕه
کەنار نەما
توێشووی سەفەری لێ نەخەن
هەر رۆژەی لەهەڵدێرێکا
دەبنە سوتووی مێژوو تەمەن
بۆ نانێکی دەم رەشەبا
بەدوای گەرووی جانەوەرو
سکی گورگا باویشك دەدەن
لەم سنووری خوێنینەوە

بۆ ئەو تەلبەندی وڵاتان
تەکان دەدەن
چەندین تەرم و
ئێسك و پروسکی هاوخوێنم
لە دیدەی رووباری زەبرو
دەریای رقی سنوورەکان دۆزرانەوە
لانەیەك نەبووە هێلانەی
کۆرپەیەکی ئەم دەڤەرە
رۆح و جەستەمان خەواڵوو
خەون و خۆراکی سەفەرە
خەمخۆرێکم لەم خاکەدا
بەدی نەکرد
بەر شاڵاوی بزربوون و
ئاوارەیی کیژان بگرێ
لەژانی گەنج و بێداران
وردبێتەوە
کوردستانم
هەموو ساتێك
تاکێکی خۆی لەدەست دەدات
چرکە نییە
زامێکی نوێی نەکولێتەوە

**ستار ئەحمەد**

---

# ..ناتۆش پاڵپیشتی تیرۆریستان ئەگرێت ئەحمەد رەجەب

ئاشکرایە لە هەر کوێ شەر روویدابێت کوردو کوردستانیان بە هۆی وڵاتە داگیرکەرەکانی کوردستان دووچاری گرتن و کوشتن بوونەتەوە و هەروا لە ناوبردنی سامان و دارایی هاوڵاتیانی و خاپورکردنی خاکەکەی و ئەوەتا تورکیا چەندین ساڵە شەرێکی خوێناوی بە نەخشەو پلانێکی دارێژراوی توکمە دژ بە کوردانی باکووری کوردستان

هەڵگیرساندووەو، سەدان هەزار کەس لە سفیلی بۆ دەسەڵات دووچاری گرتن و زیندانیکردن و کوشتن بوونەتەوە لە سەر خاکی باوپیرانیان دەرکراون و ماڵ و سامانیان تاڵانکراوەو باخ و بێستان و رەزو دارستانەکانیان سووتێنراوەو، وئاوایی و گوندو شارەکانیان وێران کراوە.
بۆ زیندوکردنەوەی خەلافەتی عوسمانلی مردوو پێچووە چارەدێزەکەیان رەجەب تەیب ئەردۆگان هەڵپە هەڵپەیەتی و دەست بۆ هەموو لایەك ئەبات و، تەنها لە سوریا بە ناوی کۆنترۆڵ کردنی سنور دەستیگرت بە سەر شارۆچکەی جەرابلوس و پاشان گرتنی شاری عەفرین و، لە دوایدا، لە ئوکتۆبەری ساڵی 2019 هێرشی زەمینی و ئاسمانی سوپای تورکیا و گروپە توندڕەوەکانی ئۆپۆزسیۆنی سوریا بۆ سەر رۆژئاوای کوردستان، دەستپێکرد. سەرەڕای دژایەتی و هەڵوێستی توندی جیهانی بەڵام تورکیا بەردەوامە لە داگیرکاری و ژمارەیەکی زۆر خەڵکی مەدەنییان کردۆتە ئامانج و بەو هۆیەوە کوژراو برینداری زۆری لێکەوتووەتەوە.
ئەمرۆ لە شاری ئیدلب شەر گەرمە لە نێوان تورکیاو سوریاو، ئیدلب شارێکی سوریایەو لە سەرەتای راپەرینی خەڵکی سوریا دژ بە رژێمی بەشار ئەلئەسەدو بە پاڵپشتی حکومەتی ئیخوان ئەلموسلمینی تورکیاوەو بەهۆی لاوازی حکومەتی سوریاوە لە ساڵانی پێشوو کەوتەدەست توندرەوە تیرۆریستەکان ولەلایەن تورکیاوە بەرێوەئەبراو، لەمڕۆدا حکومەتی سوریا بە پاڵپشتی روسیا ئەیوێت شارەکە لە چنگی ئەردۆگان و تیرۆریستان بسێنێتەوە.

تورکیا هەموو هەوڵ و تواناکانی خستووەتەگەر بۆ ئەوەی ئیدلب لە ژێر رکێفی بمێنێتەوەو ناوچەیەکی ئارامی لێدروست بکات و، لەم رێگاشەوە ئەتوانێت لە کورد بدات گوایە کوردەکان مەترسین لە سەر بارودۆخی تورکیا بەڵام لە راستیدا ئیدلب لە رووی ستراتیژی جۆگرافیاوە بۆ تورکیا گرنگییەکی زۆری هەیەو لەوانە : یەکێکە لەو ناوچانەی لە سەرەتاوە لە شۆرشی خەڵکی سوریا بەشداری کردووەو، ناوچەیەکی ستراتیژییەو تورکیا لەو باوەرەدایە پاراستنی ئیدلب ریگا نادات دەستی دوژمنان بگاتە خاکی تورکیا و، ریگا خۆشکەرەیە بۆ گەیشتن بە دەریای ناوەراست { دەریای سپی} و، نزیکە لە شاری لازقییە کە بە دڵی رژێمی سوریا ئەژمێردرێت و ئەوەش بایەخی ستراتیژییەکەی زیاد ئەکات و، هەروا نزیکە لە شاری ریحانییەی ویلایەتی هاتای و، ئیدلب شاریکی گەورەیەو زیاتر لە دوو ملیۆن و نیو خەڵکی لێیە و لە شارەکانی ترەوە بە تایبەتی شاری حەڵەب روویان لەوێکردووە.
شەر گەرمەو سوپای سوریا بە یارمەتی روسیاوە پێشرەوی کردووەو

بەشێکی فراوانی لە خاکی ئێدلب رزگارکردووە و، رەجەب تەیب ئەردۆگان سەرۆکی تورکیا هەرەشە ئەکات و، ئەیەوێت سوریا بکشێتەوەو، بە پێچەوانەشەوە ئەڵێت ئێمەش هێرش ئەکەین و دەست ناپارێزین وبۆردومانی ناوچەکانی تریش لە دەرەوەی سنوری ئیدلب ئەکەین.

بە هۆی شەری زەمین و ئاسمانییەوە، تۆپباران و فرۆکەی دوو وڵات تورکیاو سوریا خەڵکی سفیل بەرەورووی لەناوچوون بوونەتەوەو نان و ئاویان لێبراوەو، دوور نییە ئەم شەرە زیاتر پەرەبسێنێت و ببێت بە شەرێکی گەورە بە تایبەت هێزەکانی سوپای سوریا لەلایەن روسیاوە یارمەتی ئەدرێن و، لە سەرەتای ئەم هەفتەدا زیاتر لە 33 سەربازی تورکیاو 50 سەربازی سوریا کوژراون و، ئەم شەرە ئاسایش و سەقامگیری ناوچەکە بەرەو گرژی و ئاڵۆزی زیاتر ئەبات و، ئەگەر تەشەنە بکات بە تەواوەتی ئەتەقێتەوەو لایەنی تریش ئەگرێتەوە.

ئەردۆگان زۆر هەوڵیدا وڵاتانی پەیمانی زەریای باکوری ئەتلەنتیك ( ناتۆ) رازی بکات بەوەی ناوچەیەکی ئارام و دابراو لە خاکی سوریا دروست بکات بەڵام ئەو وڵاتانە گوێیان پێنەداو، روسیا توانی ئەو بۆشایە پر بکاتەوەو پشتگیری لە سوریا

ئەکات و، بە هۆی سوریاوەو لە سەر بانگهێشتنی حکومەتی بەشار ئەلئەسەد روسیا جێپێی لە ناوچەکە قایم کردووە.

نووسەرێك لە شیکردنەوەی بارودۆخی ناوچەکە بە ناوی مارتن شۆلۆق ئەنووسێت و ئەڵێت : ئێستاکە دەستی روسیا لە کێشەو گیروگرفتی لە گەڵ تورکیادا بێندەو، ئەوە سێ ساڵە سەبارەت بە باکوری سوریاوە مشتومریانە بەڵام مشتومرەکە لەم دواییەدا گوازرایەوە بۆ پێکدادانێکی ترسناك لە نێوان دوو لایەن یەکەمیان سوریاو روسیاو دووەمیان تورکیاو تیرۆریستان

ئەردۆگان جارێکی تر زەلیلانە رووی کردە ناتۆو داوای یارمەتی کردو، بە پێی نووسین و پەرەگرافەکانی یاسای هاوپەیمانی ناتۆ ئەبێت ئەو وڵاتەی ئەندامی ناتۆیەو تووشی شەر بێت لەلایەن ناتۆوە یارمەتیبدرێت و پشتگیری لێوە بکرێت بەڵام لەم حاڵەتەی تورکیا ئەندامەکانی ناتۆ وتیان هێرشکردنە سەر سەربازانی تورکیا هەرەشە لە تورکیا ناکات و، بەوتەی ئەو ئەندامانە هێشتا شەر گەرم نییەو، لە بەرامبەردا ئەردۆگان هەرەشەی لە یەکێتی ئەوروپا کرد بەوەی رێگا لە بەردەم کۆچبەران واڵا ئەکات بەرەو ئەوروپا برۆن و هەرەشەکەی جێبەجێ کردو هەزاران کۆچبەر روویان لە بولگاریاو یۆنان کردووەو لەلایەکی ترەوە پۆتین سورە لە سەر کۆتاییهێنان بە جەنگ لە رێی هێرشی ئاسمانییەوەو شارەکە بخاتەوە ژێر رکێفی سوریاو، بەو

هەنگاوەش روسیا لە ناوچەکە جێگیر ئەبێت و، بەرژەوەندیەکانی تورکیا تەماوەییە و بە روونی دیارنییە و لە ساڵی 2012 تا 2016 پشتگیری لە ئۆپۆزیسیۆنی چەکداری کردو هەموو هیواو مەرامەکانی تورکیا ئەوە بوو کورد لە سنورەکانی دووربخاتەوەو لە ئێستادا هەردوولا (تورکیاو سوریا) شەریان ناوێت و هەوڵی ئاگربەس ئەدەن.
پێویستە رەجەب تەیب ئەردۆگان پشوویەك بدات و بە خۆیدا بچێتەوەو واز لە سیاسەتی داگیرکردنی خاکی وڵاتێکی تر بێنێت و، هەروا بە شێوازێکی دووفاقە هەڵسوکەوتنەکات ، لەلایەك یارمەتی تیرۆریستان ئەدات و، لە لایەکی ترەوە ئەیەوێت لە گەڵ فلادیمیر پۆتین نزیکبێتەوە و، پیویستە ئەردۆگان لە جەنگی سوریادا وانە فیربێت و، وانەزانێت چوونە ناوی خاکی وڵاتێکی تر گەشتوگوزارە و، دیارە پرۆژەکەی تورکیا بەرەو نەمان مل ئەنێت.

ژمارەیەك لە سەربازانی لاو بە خۆشحاڵییەوە چوونە ناو خاکی سوریاو، بە پێی ئاخافتنەکانی ئەردۆگان و خۆهەڵکێشان و راگەیاندنەکانی لەو باوەرەدا بوون ئەمان بەهیچ شێوەیەك تووشی زەرەروزیان نابن بەڵکو تەنها سورییەکان زەرەر ئەکەن و، نەیان ئەزانی جەنگ گاڵتەی منداڵان نییەو، لەکاردانەوەی زیانەکانی بە فەرمانی ئەردۆگان تۆرەکانی ئەنتەرنێت لە شارەکانی تورکیا پچراو پێجەکانی فێسبوك داخران بۆ ئەوەی زەرەروزیانەکانی لە خەڵك بشارنەوەو، لە شارەکانی ئەنکەرەی پایتەخت و ئێستەنبول خۆپیشاندان دژ بە ئەردۆگان و جەنگەکەی ئەنجامدراو ئەگەر ئەردۆگان لە سەر رەفتارەکانی بمێنێتەوە دوور نییە لە هەموو شارەکانی تورکیا خۆپیشاندان دژی دەستپێبکات.
ئەردۆگان داوای لێ هاوپەیمانی باکوری ئۆتڵۆسی ( ناتۆ) کرد لێ پرسی سوریادا یارمەتی بدەن، بە کردار نەوەك تەنیا بە قسە یارمەتی تورکیا بدەن بەڵام ناتۆ هیچ یارمەتییەکی پێشکەش نەکردو، ئەمجاریان هانا بۆ مۆسکۆ ئەبات و بریارە رۆژی 5 ی ئازار لە مۆسکۆ چاوی بە فلادیمیر پۆتین بکەوێت و، سەرەرای تێکشکاندن و دۆراندن ئاکار خەلوسی وەزیری بەرگری تورکیا لە بەیاننامەیەکی پر لە درۆ باسی لە جەنگی ئیدلب کردو وتی هێرشەکانمان دژ بە سوپای سوریا بە سەرکەوتوویی بەرێوەئەچێت.
ناتۆ لە سەر زاری سکرتێری گشتی رێکخراوی ناتۆ یێنس ستۆلتنبێرگ Jens Stoltenberg, پشتیوانی رێکخراوەکەی بۆ تورکیا دەربری رایگەیاند هاوپەیمانان هاوخەمیی خۆیان بۆ کوژرانی سەربازە تورکەکان دەرئەبرن و داوای لە روسیاو سوریای کرد هێرشەکانیان بوەستێنن و، قسەکانی ستۆلتنبێرگ یارمەتییە بۆ توندرەوە تیرۆریستەکان.

هەزاران کورد بە دەستی ئەردۆگان و تورکیا کوژران بەڵام رۆژێك لە رۆژان ناتو دەنگی بەرز نەکردەوەو هاوخەمی ئەندامەکانی بۆ گەلی کورد دەرببرێت و داوا لە ئەردۆگان بکات هێرشەکانی بۆ سەر شارو دیهاتەکانی کوردستان بوەستێنێت و، لەمرۆدا ئەستێرەی ئەردۆگان سەرەوخوار ئەبێتەوەو عەفرین و شارو دیهاتەکانی تریش ئازاد ئەکرێن و، دووریش نییە شورشێك دژ بە ئەردۆگان بەرپا بێت.

4/3/2020

---

# ئەدەبی منداڵان – ڤایرۆسی کۆرۆنا … فەرهاد ئەحمەد بەرزنجی

بۆ ئەوەی پەتای ڤایرۆس
نەمبات بەرەو نەخۆشی
خاوێنی خۆم ڕادەگرم
هەتا بژیم بەخۆشی·

ئەمڕۆ کۆرۆنا باوە
پەتای ئەم سەردەمەیە
دەبێ خ□ بپارێزین
لەو دەردە کوشندەیە·

بۆیە بەسابون و ئاو
دەستەکانم جوان دەشۆم
بۆئەوەی تەندروستبم
گرنگی دەدەم بەخۆم·

دەسڕ بەکاردەهێنین
لەکاتی پژمەو کۆکین
کۆبونەوەو جەنجاڵی
تاماوەیەک ڕادەگرین·

ڤایرۆسی کۆرۆنایە
ژیانی زۆر کاتییە
پلەی گەرما بەرز بوو
ئیتر ئەو بوونی نییە.

٥ ـ ٣ ـ ٢٠٢٠
**فەرهاد ئەحمەد بەرزنجی**